

Szférák között

Agata Bogacka új műveihez

FEHÉR DÁVID

Glassyard Galéria, 2020. II. 7. – III. 28.

Egy kiállításra belépve, egy-egy festmény előtt megállva újra és újra akaratlanul is megkérdezzük: mi van a képen, és mi van a kép mögött? Mit rejt el, és mit tár fel? Ezek a közhelyszerű kérdések önkéntelenül is megfogalmazódnak bennem Agata Bogacka legújabb absztrakt festményei között állva. Ezúttal talán nem csupán költői kérdésekként, hanem valódi dilemmákként. Az egymásra rakódó festékrétegeket, az üresen hagyott vászonfelületeket szemlélve úgy érzem, egzisztenciális mélységű kulcsproblémaként jelentkezik a feltárás és az elrejtés kettőssége.

A jelenből visszatekintve, a meditatív absztrakciót szemlélve szinte megdöbbenő, hogy Bogacka munkásságának egyfajta posztpop képiség volt a kiindulópontja. Pedánsan körülkontúrozott, redukált formarendszerek jellemezték korai festményeit, amelyek a fikció síkjára ültették át a realitást. A formai redukció módszertanát, a korai művek grafikus jellegű, mégis festett felületeit szemlélve a laza formai asszociációk a pop-art klasszikus példáitól Gary Hume-ig ívelnek, ám a legtöbb posztpop alkotóval szemben mindvégig fontos aspektusa Bogacka művészetének a személyesség: a saját testtel és a személyesen átélt léthelyzetekkel való vívódás, egyfajta identitáskeresés, amely ugyanakkor túlmutat a személyes problémákon, és általános érvényességgel is bír. A nőművészeti problematika a korai műveket éppúgy rokonította a 60-as évek „female pop”-jával, mint a saját testét műtermi szituációban feltáró Tracey Emin szubverzív fotósorozataival. Bogacka önfeltáró fotósorozatai ugyanakkor a festmények előtanulmányaiként is értelmezhetők voltak, és ekként már korai művein is a valóság és a fikció különböző szintjeit és síkjait rendelte egymás mellé, illetve vetítette egymásra. Fokozatosan redukálta a fotografikus képet. A redukció gesztusa pedig lényegében nem más, mint elvonatkoztatás (absztrakció), ám a mimézistől való távolodás nem tompította, hanem inkább felerősítette az egzisztenciális kérdésfelvetést.

Sokak számára megdöbbenő lehetett Agata Bogacka 2007 körüli éles fordulata, amikor művészetében a diszkrét elvonatkoztatás és redukció eljárását felváltotta az absztrakció maga, pontosabban egy félabsztrakt képi

AGATA BOGACKA: *Expectations*, 2019,
akril, vászon, 140×80 cm © a művész és a Glassyard Gallery jóvoltából

nyelv, amely a leolvasható jelek és az elvont felületek között egyensúlyoz. Egyre absztrahálódó formanyelve első pillantásra beilleszthetőnek tűnik az absztrakció és a figuráció közötti határvonalakat összemósó képalkotó stratégiák sorába – lengyel kontextusban egy Andrzej Wróblewskitől Wilhelm Sasnalig és Rafał Bujnowskiig ívelő történetbe –, művei mégis gyökeresen eltérnek a felmerülő analógiáktól. Talán leginkább abban a tekintetben, hogy a legbensőbb személyességet olvasztják össze az univerzalitással, és a művek maguk létsíkok, érzések és érzelmek kivetülései, egy mentális folyamat tárgyiasulásai.

Az utóbbi évek monumentális kulcsművei közé tartozik a *Hair with Geometric Composition* (2016), amely nemrég a varsói Museum of Modern Art gyűjteményébe került. A széles ecsettel festett sötét gesztusok különös, kietlen tájat idéznek: szélfúttá fűtengert, csapódó víztömeget. Valójában emberi haját látunk extrém nagyításban és ezáltal absztrahálva. A széles ecsetvonásokkal (tache-okkal) jelzett haj és szőr Bogacka művészetének meghatározó motívuma lett. Ez az alakzat vált az absztrakció és a figuráció közötti illékony határ jelévé. A felnagyítás gesztusa finoman visszautal a pop-art eszköztárára, a szőr-motívum pedig rendkívül gazdag ikonográfiai jelentéstartományok és asszociációk felé nyílik meg: Bogacka a mulandóság motívumaként

utal rá, de vonatkozhat az emberi (sámsoni) erőre – mindamellett, hogy a sűrű szőr és a kibomló haj kontextustól függően egyaránt lehet a maszkulinitás és a feminin érzékiség motívuma is (gondoljunk Meret Oppenheim ikonikus prémobjektjeire).

A festményt azonban nem csupán a tache-okkal megformált hajtömeg all-over struktúrája uralja, hanem az alatta felsejlő geometrikus alakzatok – négyzet-, téglalap- és körformák – is különös hangsúlyt kapnak.

A szuprematizmus alapvető motívumai mint részlegesen eltüntetett nyomok, leletek, mint sajátos festői pentimentők bukkannak fel. Az egymás alá-fölé rendelt festékrétegek (a rétegek alatt, fölött és között elősejlő szellemképek) Bogacka szemiasztrakciójának fontos motívumai, amelyek egyrészt visszakövethetővé, képzeletben újrajátszhatóvá teszik a festés folyamatát, feltárják az alkotás időbeliségét, ám egyúttal művészettörténeti mélységek felé is megnyílnak: ebben a konkrét esetben a geometrikus absztrakció utópiáit és hagyományait idézik meg, és szembesítik másfajta képpalkotó eljárásokkal. Az éppen csak elősejlő geometrikus formák talán játékos művészettörténeti utalás-

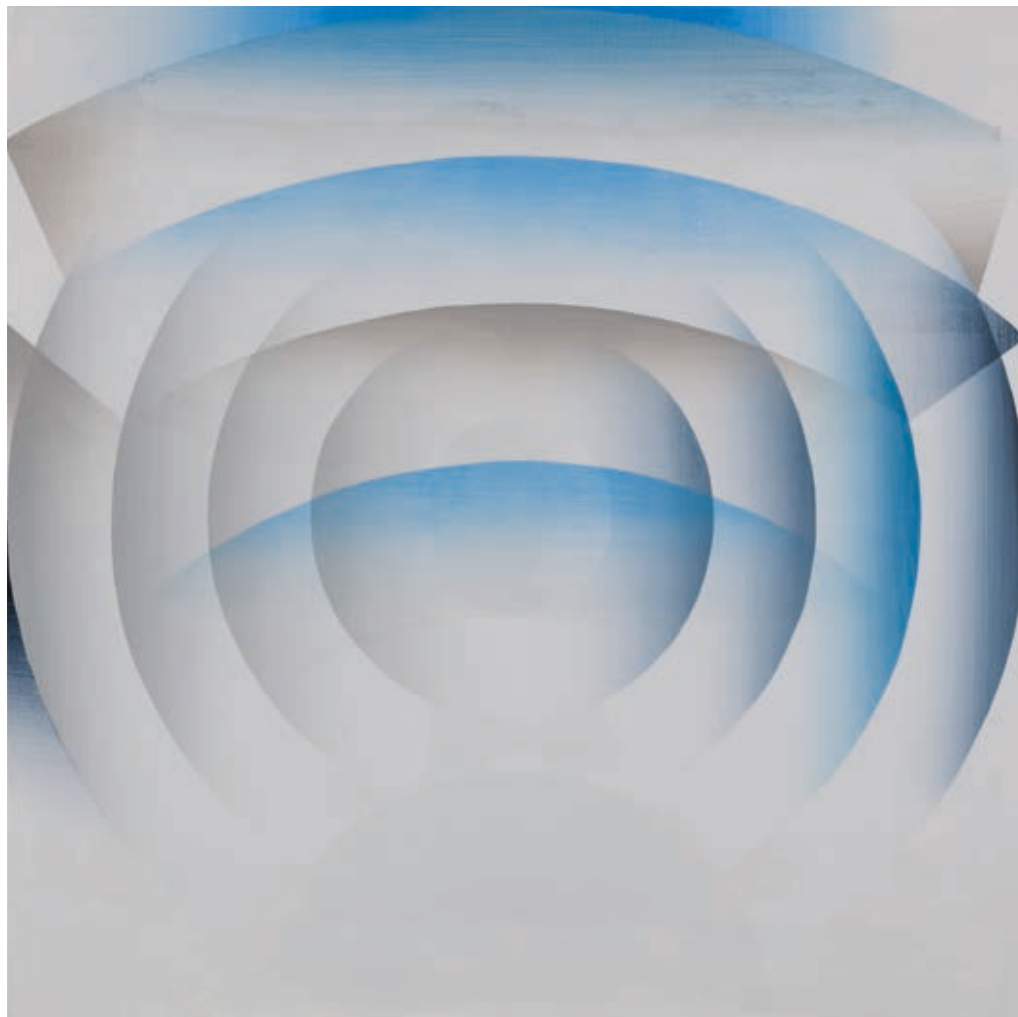
ként értelmezhetők: eszünkbe idézhetik Kazimir Malevics ikonikus fekete négyzetének igen korán felrepedt homogén felületét és az alatta kibontakozó alsó képrétegeket, a felülfestett-felszámolt kompozíciók kontúrjait mintegy arra emlékeztetve, hogy az eltüntetés is értelmezhető alkotásként, a kitörlés is válhat építéssé.

Agata Bogacka újabb alkotásain a tiszta érzet univerzális formáit konfrontálja a széles kézmozdulatokkal megfestett gesztusok individualitásával. Absztrakt festményein – akárcsak Malevics – az érzet formáit keresi, festészetét érzelmek és kapcsolatok (várakozások, ígéretek és vágyak) formai

kivetüléseként értelmezi, és ezáltal nagyon hasonló kérdésekre keresi a választ, mint korábbi, figurális alkotásain, amelyeken saját identitását, illetve az emberekhez és tárgyakhoz fűződő kapcsolatait kutatta. Ahogy maga fogalmaz, képein „tiszta helyzeteket” fest meg, kompozíciói egzisztenciális szituációknak adnak formát, az alkotást a létezéshez hasonlatos folyamatként – kiszámítható-kiszámíthatatlan történések és interakciók soraként – éli meg.

Legújabb művein a korábbi „hajas” kompozíciókkal összevetve is továbblépett az absztrahálás útján. Az új festményeken alig marad tér a figurális asszociációknak, a hajszerű alakzatok kisimulnak, széles ecsetvonásokkal modulált finom tónusátmenetekké szelídülnek.

Compositions of Dependencieként utal a művész a festményekre a Glassyard Galéria kiállításának címében.

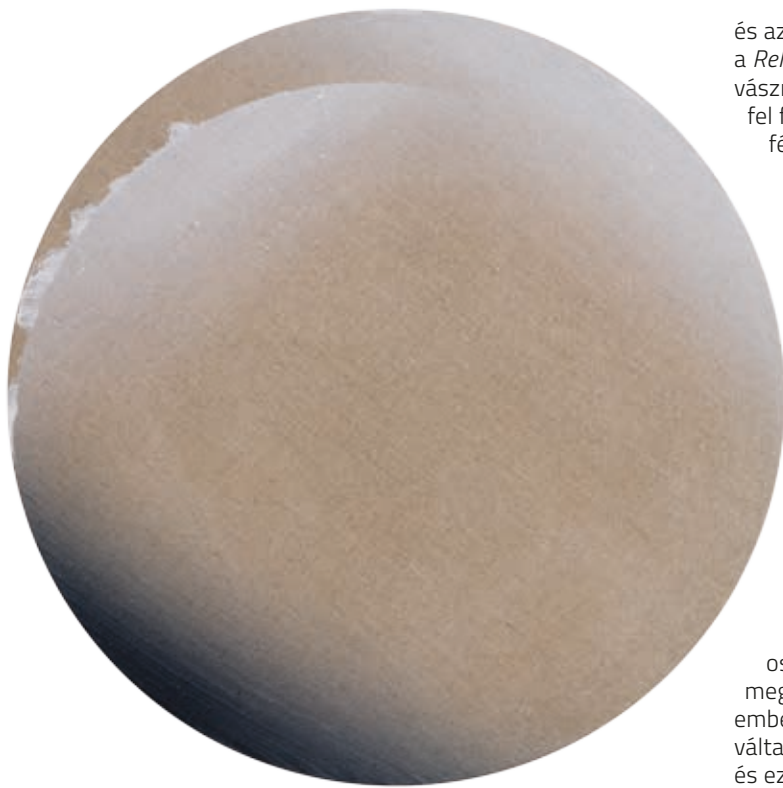

AGATA BOGACKA: *Awaking*, 2019, akril, vászon, 100×100 cm

© a művész és a Glassyard Gallery jóvoltából

Függéseket, függőségeket, kapcsolódásokat fest meg. Relációkat, amelyek egyaránt vonatkozhatnak emberi kapcsolatokra, illetve a szubjektum és az univerzum közötti kapcsolatra.

A művek olykor spirituális, sőt pszichedelikus formát is öltenek, ugyanakkor nem tudok másként tekinteni rájuk, mint *mentális tájképekre*. A tónusátmenetek finomságát kézenfekvő lehet asszociálni olyan klasszikus alkotókkal, mint Wojciech Fangor. Veszélyes lenne azonban efféle történeti fogódzókba kapaszkodni, például az op-art

AGATA BOGACKA: *Relationship 8*, 2019, akril, vászon, ø 55 cm

© a művész és a Glassyard Gallery jóvoltából

előképeire hivatkozni, sőt az új absztrakció olyan alakjait sem lenne szerencsés kötelességtudóan citálni, mint Tomma Abts.

Sokkal fontosabb közelebről és hosszan szemügyre venni a festményeket, és végigkövetni az azokról leolvasható (vizuális és mentális) történéseket. Az üresen hagyott, nyers vászon és a ráfestett finom tónusátmenet (horizontvonal? égbolt?), illetve a sötét színnel jelzett sziluettek, sávok, negatív formák dialektikus kapcsolatát (*Relationship 6–7*, 2019). A *Relationship* címadás (az egyik műcsoport esetén) utalhat ezekre a formakapcsolatokra és fakturális játékokra, ám vonatkozhat az ember és az ember, illetve az ember és a tárgy kapcsolatára, sőt a kép és a valóság, a realitás

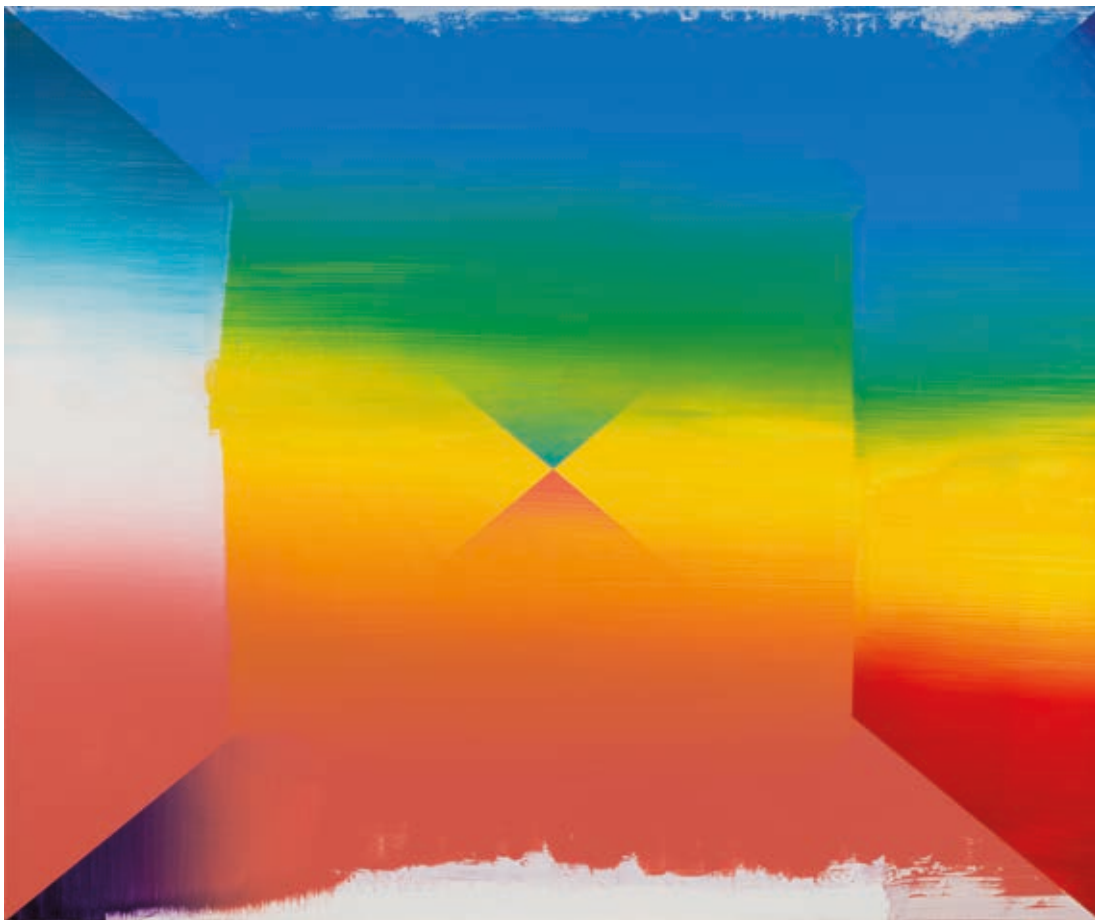
AGATA BOGACKA: *Compositions of Dependencies*, részlet a kiállításból, Glassyard Gallery

és az elvonatkoztatás viszonyrendszerére is. Gondoljunk a *Relationship* című sorozat azon darabjaira, ahol a pőre vásznon a vakráma és az ékráma kontúrjai sejlenek fel felderengő-tünékeny szellem- és utóképeként, fényjelenségekként, illúzióként, sőt hallucinációként.

Egy kép nyoma jelenik meg a képen, és ezáltal Bogacka visszanyúl egy nagy festészettörténeti hagyományhoz. Lényegében ezt tette már a pentimentókat tematizáló alkotásain is, ám ezúttal – érzésem szerint – a problematika kortárs médium- és ismeretelméleti kontextusba is kerül. A finom tónusátmenetekkel érzékeltetett kvázitájakon négyzetek sejlenek fel. A malevicsi forma újabb alakváltozatoként, egyúttal éterien áttetsző, imaginárius házmotívumként, amely valójában nem más, mint egy kép a képen belül (*Divided View 3*, 2020). A festményen Bogacka akként sokszorozza meg a képsíkot, ahogyan az ember virtuális, osztott képernyőkön rendezi el a számára szükséges információkat. Az ember hétköznapjait rendkívüli mértékben meghatározó osztott képernyők tökéletesen ridegek, esztétikusak, megtervezettek, mégis anyagtalannak, jöllehet az emberi kapcsolatteremtés legfontosabb felületévé váltak. Bogacka rematerializálja ezeket a felületeket, és ezáltal feloldja az anyagtalanságból származó ridegséget. Az ecsetvonások szinte megmozdulnak, finoman zajossá válnak, a tökéletlennek, olykor befejezetlennek látszó és ekként nyitott kompozíció mégis törékeny harmóniát sugall.

A képek címe árulkodó: *Divided View*. Mintha a felosztott képsíkon a megosztott figyelem tárgyiasulna, és a különféle nézőpontok, szférák és síkok közötti kapcsolódások materializálódnának. Az egymást kiegészítő és ellentétező felületek ezúttal is kapcsolatok, viszonyok és viszonyulások leképeződéseiként értelmezhetők (*Divided View 2*, 2020). A képeken mintha a szubjektum és a szubjektum, a szubjektum és az objektum, illetve az absztrakció és a realitás komplementer és reciprok viszonya jelenne meg, amelybe a művész olykor finoman elrejtett társadalmi üzeneteket kódol, például a szivárványszínű prizmaformát leképező *Equality Dream* esetén, amely áttételesen ugyan, de mégis felvenni látszik a korai gendertematikájú alkotások fonalát.

AGATA BOGACKA: *Equality Dream*, 2019, akril, vászon, 100×120 cm

© a művész és a Glassyard Gallery jóvoltából

Bogacka a multiplikálódó képek és síkok imaginárius-illuzórikus mozgásainak – és „blur-effektusainak” – ad formát, amelyek halmazokként, buborékokként érintkeznek egymással. Mintha az érintkezés mibenlétét és az érintkezési pontok megragadhatóságát keresné. Legújabb tondói ilyen belső szférák kivetülései, amelyek kis méretük ellenére is monumentálisnak, a szó szoros értelmében univerzálisnak hatnak. Mintha auratikus kivetüléseket látnánk atmoszférikus jelenségekké szublimálódni légbuborékokban.

Bogacka legújabb művein sajátosan egyesíti a gesztust és a geometriát, a véletlenszerűséget és a megtervezettséget, a virtualitást és az anyagiságot, a személyeset és az univerzalist. Az absztrakció útján következetesen haladva átlépési pontokat kínál a különböző szférák között. A kör bezárulni látszik, ám nem szűnik meg forogni. A rejtőzködő feltárul, a feltáruló elrejtőzik. Éppúgy, ahogy Bogacka saját munkásságának és a művészet történetének különböző szintjei és síkjai is megbújnak az olykor vékony, máskor vastagabb festékrétegek között és mögött.

AGATA BOGACKA: *Compositions of Dependencies*, részlet a kiállításból, Glassyard Gallery

